

Kirjallinen asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 76/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta. Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta tuoda esiin näkemyksiämme.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Digi- ja väestötietovirastosta annettua lakia sekä hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annettua lakia. Esitettävillä muutoksilla on tarkoitus osaltaan mahdollistaa Digi- ja väestötietoviraston sekä eräiden sen julkisen hallinnon asiakasorganisaatioiden säästötavoitteiden toteuttamista.

Yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttaminen

Käytännössä ehdotukset tarkoittavan ns. yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamista ja neuvonnan suuntaamista digi- ja väestötietoviraston omien digitaalisten palveluiden neuvontaan. Esityksellä ei olisi vaikutuksia kansalaisen tietopalveluun tai digituen koordinoitiin. Pidämme muutosta perusteltuna, vaikka onkin todennäköistä, että muiden viranomaisten neuvontavastuu jonkin verran tämän johdosta kasvaa. Ajankohta kansalaisneuvonnan lakkauttamisen osalta on hankala, koska samanaikaisesti otetaan käyttöön viranomaisen sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta ja Suomi.fi -viestit palvelua kansalaisille.

Etenkin hyvinvointialueiden neuvontavastuu tulee lisääntymään, sillä hyvinvointialueilla on paljon fyysisiä toimipisteitä. Kansalaiset hakeutuvat näille fyysisille toimipisteille hakemaan apua ja neuvontaa. Hyvinvointialueiden toimipisteissä asioi usein sellaisia kansalaisia, joiden digitaidot ovat heikot ja he tarvitsevat tukea digitaalisten palveluiden käyttöön. Tulevaisuudessa on hyvin todennäköistä, että hyvinvointialueiden ammattilaiset päätyvät tekemään erilaisia digitaalisten palveluiden tukitehtäviä oman työnsä ohessa. Tärkeää olisi, että tähän tehtävään kohdennettaisiinkin resursseja myös valtion taholta hyvinvointialueille ja kuntiin.

Palveluväylän käyttövelvoite ja jatkokehittäminen

Toinen muutos kohdistuu palveluväylän käyttövelvoitteen poistamiseen. Käyttövelvoitteen poistaminen tuo toimijoille vaihtoehtoja hyödyntää nykyistä monipuolisemmin muita tiedon välityksen kanavia palveluissaan. Palveluväylän käyttämistä voi myös jatkaa käyttövelvoitteen poistumisesta huolimatta. Oleellista tässä muutoksessa on huomioida pidemmän aikavälin muutokset, joita syntyy palveluväylän käyttövelvoitteen poistamisesta. Oletettavaa on, että kyseisen palvelun käyttäjämäärät laskevat ja kehittäminen hidastuu, jolloin jo käyttövelvoitteen poistuessa olisi hyvä ottaa selkeästi kantaa palvelun elinkaareen ja mahdolliseen alasajoon, sekä mahdollisiin kustannuksiin palvelun ylläpidosta, mikäli digi- ja väestötietoviraston omia palveluita siirretään pois palveluväylästä ja valtion rahoitus jatkaa pienenemistä yhteisiin tukipalveluihin liittyen. Tässä on

huomioitava käyttäjäorganisaatioiden tarpeet ja kyvykkyudet siirtyä muihin yhtä tietoturvallisiin vaihtoehtoihin suunnitellusti. Tämän HE:n lausuntokierroksen jälkeen lausunnoilla olleessa ns. Digi ensin -paketissa on ollut edelleen mukana palveluväylän käyttövelvoite Suomi.fi -viestit palvelun käyttöön liittyen.

Kansalaisen tunnistuspalveluun ja asiointivaltuuspalveluun liittyvät huomiot

Kolmas ehdotus liittyy kansalaisen tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun maksuttomuuden poistumiseen. Tarkemmin tästä määrittäisiin valtiovarainministeriön asetuksella. Hallituksen esityksestä selviää, että valtiolta pääosin rahoituksensa saavat viranomaiset (ml. hyvinvointialueet) olisivat vapautettuja maksuista. Lakiluonnos ei tarkkaan määrittele, mitkä toimijat ovat maksuttomuuden piirissä. Epäselviä tilanteita ovat esimerkiksi sellaiset, joissa toteutetaan jotakin osaa viranomaisen palvelutoiminnasta esimerkiksi yhtiön kautta. Pidämme tärkeänä, että tämänkaltaisilta julkisomisteisilta yhtiöiltä ei perittäisi jatkossakaan maksuja (esim. Coxa, laboratoriopalveluyhtiöt). (25§ 1 momentin 4 kohta). Hallituksen esityksessä todetaan, että esityksellä ei olisi myöskään tätä kautta välillisesti vaikutusta hyvinvointialueiden rahoitukseen. Pidämme hyvänä, että hyvinvointialueiden palvelutuotannon vaihteleva organisoituminen ei ole kriteerinä maksuttomuudelle.

Digi- ja väestötietovirastolle lakimuutokset tarkoittavat kustannusten kattamista, mutta samalla on oltava huolissaan siitä, hidastuuko digitalisaatiokehitys maksullisuuden vuoksi. Asiointivaltuuspalvelu on asiakkaan näkökulmasta hyvin oleellinen asiointia helpottava palvelutoteutus, joka on samalla luotettava. Emme näe järkevänä mallia, jossa asiointivaltuuksia ylläpidettäisiin useissa erilaisissa julkisissa ja yksityisissä tietokannoissa. Asiointivaltuuksien keskittäminen helpottaisi viranomaisten toimintaa. Asiointivaltuudet mahdollistavat puolesta asioinnin ja erilaisten valtuuksien hallinnoinnin ja tämänkaltaisen tietokannan tulisi olla viranomaisen vastuulla.

Lakiluonnoksessa ei ole otettu kantaa esim. tilanteisiin, jossa julkisen palvelunjärjestäjän palvelu tuotetaan käytännössä ostopalveluna ja ainakin osin kyseistä palvelua tuottavan yrityksen omilla järjestelmillä. Väistämättä yritysten maksut tulisivat näissä tapauksissa joko maksettavaksi palvelun järjestäjälle välillisenä kuluna tai suoraan asiakkaalle yksityisten toimijoiden osalta.

Hanna Menna, erityisasiantuntija, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy